

joods, aan het eind van de negentiende in de modewereld worden slechts aangestipt, hoewel uit de literatuurlijst blijkt dat de schrijfster wel veel relevante publicaties kent. Het is jammer dat de schrijfster de academische lat bij haar proefschrift in dat opzicht niet wat hoger heeft gelegd. Monografieën over Nederlandse modehuizen zijn zeldzaam en het is goed dat Femke Knoop over Hirsch & Cie een mooi verzorgd boek heeft gepubliceerd dat helder is geschreven en nieuwe kennis en details biedt. Het boek verdient een breed lezerspubliek.

H. Schijf, Universiteit van Amsterdam

Bart van der Steen, *In Leiden moet het anders. Geschiedenis van een SP-afdeling 1970-1982* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2019). 178 p. ISBN 9789087047931.

DOI: 10.18352/tseg.1137

De opkomst van politieke partijen is in Nederland vaak een kwestie van enkele bekende personen die al dan niet vanuit een bestaande partij de aanzet geven. Heel anders is dat gegaan met de SP (Socialistische Partij). Deze partij heeft zich langzaam een plek in Nederland verworven na een moeizaam groeien vanuit plaatselijke afdelingen en enkele mislukte pogingen de sprong naar de Tweede Kamer te maken. Over de bekendste afdeling, Oss, schreef Kees Slager in 2001 al een boek (*Het geheim van Oss. Een geschiedenis van de SP*). Enkele jaren later gevolgd door Rudie Kagie die in een algemeen overzicht van de partij een hoofdstuk aan de afdeling Groningen wijdde (*De Socialisten. Achter de schermen van de SP*). Maar de SP is meer dan Oss en Groningen, daarom is het verheugend dat er nu ook een studie ligt over Leiden. In dit boek ontvouwt de Leidse historicus met een SP-achtergrond, Bart van der Steen, de ontwikkeling van deze afdeling tot het moment dat ze de eerste zetel in de Gemeenteraad bemachtigt.

Van der Steen maakte voor zijn geschiedschrijving gebruik van het persoonlijke archief van twee plaatselijke SP-prominenten en van krantenberichten. Ook nam hij interviews af. Het begin van de afdeling lag in de studentenbeweging van de jaren zeventig, toen een kleine groep activisten zich bekeerde tot het maoïsme. De belichaming daarvan was de Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland (marxisties-leninisties), opgericht door een aantal dissidente leden van de Communistische Partij Nederland die hun oren lieten hangen naar de Chinese communisten toen dezen in conflict met de Russen kwamen. Rond 1970 bestond er tamelijk veel sympathie voor de partij van Mao die immers overal het verzet tegen het Amerikaanse imperialisme steunde. Van de gruwelen die tijdens de binnenlandse Culturele Revolu-

tie plaatsvonden, wilden men vaak niet weten. Zo verging het ook een klein groepje Leidse activisten, dat zich aansloot bij de KEN. Kenmerkend voor het maoïsme waren twee gedachten: Dien het Volk en de Massalijn, waarmee kortweg werd bedoeld dat de partijleden zich ten dienste van het volk moesten opstellen en zich moesten voeden met ideeën die onder die bevolking leefden. Toen de KEN in 1972 splitste in twee nieuwe clubs, ging de afdeling Leiden mee met de organisatie die nog meer dan de andere deze ideeën als leidraad nam, de Socialistische Partij.

Vanuit dit vertrekpunt gingen de Leidse maoïsten op pad, de bedrijven en buurten in. Daarbij maakte men gebruik van landelijke mantelorganisaties zoals de Bond van Huurders en Woningzoekenden (BHW) of Arbeidersmacht, in naam onafhankelijk maar in werkelijkheid gestuurd door de SP. Een vermakelijk detail van de SP aanpak was de poging om op ‘echte’ arbeiders te lijken. Lange studentenharen moesten eraf, de kleding aangepast, intellectuele boeken de deur uit en ook de spraak moest er soms aan geloven. De auteur beschrijft tamelijk minutieus de plaatselijke verwickelingen. Er volgden acties tegen de landelijke huurverhoging die door enkele honderden mensen niet werd betaald, tegen milieuverontreiniging bij lokale bedrijven en ook de internationale solidariteit werd niet geschuwd. Waar anderen zich beperkten tot petities, manifestaties en demonstraties ging de SP verder. Door het willekeurig versturen van ansichtkaarten met foto’s van de verschrikkelijke gevolgen van de Vietnam-oorlog kregen duizenden Amerikaanse burgers deze te zien.

Van der Steen laat zien dat Leiden geen Oss was. In Oss waren nog grote fabrieken maar in Leiden liep de industrie al op zijn laatste benen, waardoor de aanpak via bedrijven niet succesvol was. De nadruk kwam dan ook vooral op wonen en milieu te liggen. Daarin bleek de Leidse SP wel succesvol. Weigerde de gevestigde politiek aanvankelijk te luisteren naar wat men als geschreeuw beschouwde, toen de SP-ers konden aantonen dat er wel degelijk reële problemen werden aangekaart, was men meer bereid te luisteren.

Het werk voor de SP werd met grote inzet gedaan, waarbij het sociale leven zich al snel beperkte tot omgang met andere partijleden. Colporteren met de partijkrant, de deuren langsgaan met de BHW-krant, de vele vergaderingen, en daarnaast scholingen in het marxisme-leninisme aan de hand van boekjes van Politzer, Mao en Stalin. Boekjes, vooral die van Mao, waarin een uiteenzetting stond van de juiste manier van werken. Ook werden er pogingen ondernomen om in de Gemeenteraad te komen, niet zozeer om daar het democratisch proces te beïnvloeden, maar vooral om die plek te gebruiken als een soort van volkstribuun. Deze aspecten komen in het boek van Van der Steen helaas slechts beperkt aan bod, hoewel ze tot vandaag hun sporen achterlaten in de SP. Een interessante vraag die de schrijver oproept, is in hoeverre de aanpak vanuit lokale afdelingen

de vaak beleden crisis in de hedendaagse politiek een halt toe kan roepen. Het is immers zo dat de SP-aanpak uiteindelijk wel succesvol bleek toen in Leiden de eerste raadszetel werd bemachtigd. Helaas houdt het prettig geschreven en voor de lezer die deze periode zelf heeft meegemaakt zoals schrijver dezes, herkenbare relaas daarmee op.

Sjaak van der Velden, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Jochem Kroes, *Bij de groote op Texel. De elite van het eiland Texel in de lange achttiende eeuw (1700-1810)* ('s-Gravenhage: Stichting de Nederlandsche Leeuw, 2019). 444 p. ISBN 9789082527919.

DOI: 10.18352/tseg.1138

In 1780 schrijft Aagje Luijtsen aan haar man: 'suster Leijs verkeert bij de groote... De schout loopt bij haar uijt en in een sijn groote vrinden'. Deze zinsnede uit één van de fraaie brieven van deze zeemansvrouw is de binnenkomer van de studie van Jochem Kroes naar de Texelse elite in de achttiende eeuw. Wie waren die 'groote', waar was hun positie op gebaseerd en hoe keken de gewone Texelaars tegen ze aan? Kroes stelt interessante vragen, en beoogt niet alleen de Texelse geschiedschrijving te verrijken maar ook te voorzien in een lacune wat betreft onderzoek naar achttiende-eeuwse plattelandselites. Nu was Texel natuurlijk niet representatief voor 'het' platteland. Het eiland was zeer nauw betrokken bij de scheepvaart van met name Amsterdam, en er woonden verschillende hoge ambtenaren van de VOC en van de Admiraliteit (marine). Hoewel de Hollandse economie terugliep, bleef Texel tot ver in de achttiende eeuw relatief welvarend dankzij de florerende schapenteelt en de scheepvaart.

Kroes maakt onderscheid tussen verschillende typen elites: de 'politiek-bestuurlijke', de 'sociale' en de 'zakelijk-ambtelijke'. De eerste groep bestaat uit de schouten (zoals de bekende Balthasar Huydecoper), secretarissen, gerechtsboden, de burgemeesters van de verschillende dorpen, schepenen en wees- en armenvoogden. De sociale elite bestaat uit de predikanten, notarissen en chirurgijns. De derde groep, tenslotte, zijn de op het eiland gestationeerde ambtenaren van de VOC en de overheid. Kroes beschrijft uitvoerig wie al deze mensen waren, hoe ze op het eiland waren gekomen, of ze huwden met leden van andere elitegroepen, en of hun functie of positie ook in de volgende generaties voorkwam. Hij combineert verdienstelijk genealogische en biografische informatie met gegevens over inkomen, huisvesting en soms ook de inboedels. Dit alles levert een rijk beeld op van de Texelse bovenlaag. Zo lezen we hoe de postbeambten erin